

مکتب اسلام

۴

■ شریعتمداری
۱۳۳۷ خورشیدی

«مکتب اسلام» زیر نظر آیت‌الله شریعتمداری و با همکاری دو هیات علمی و مالی مرکب از ۱۰ تن از دانشمندان جوان و روشنفکر حوزه علمیه و ۱۰ تن از بازرگانان تهران تاسیس شد. در سال اول انتشار مجله، «سیدموسی صدر» مسئول اصلی مجله بود. پس از آن تا سال ۱۳۶۶ شمسی، آیت‌الله مکارم شیرازی، صاحب‌امتیاز و مدیرمسئول مجله بود و پس از او، این مسئولیت، بر عهده آیت‌الله جعفر سبحانی گذاشته شد.

مکتب تشیع

۵

■ اکبر هاشمی رفسنجانی
۱۳۳۸ خورشیدی

اکبر هاشمی رفسنجانی به همراه محمدجواد باهنر، نعمت‌الله صالحی نجف‌آبادی و سیدمحمدباقر مهدوی، مؤسسان مجله «مکتب تشیع» بودند. هدف اصلی آنها ارائه اندیشه‌های اسلامی در قالب‌های نو برای مقابله با اندیشه‌های مارکسیستی و ملی‌گرایانه بود. هدف دیگر آنها، ایجاد پایگاه مطبوعاتی برای امام خمینی بود، اما امام با اینکه مجله پایگاهش باشد، موافقت نکرد و تنها پذیرفت که نقش مشورتی داشته باشد.

حوزه

۶

■ عباس صالحی
۱۳۶۲ خورشیدی

«حوزه» در دهه ۶۰ خورشیدی، نخستین نشریه حوزه علمیه قم و دفتر تبلیغات اسلامی بود که تلاش داشت معارف عقیدتی معطوف به انقلاب اسلامی را در قالبی که پیش از انقلاب نشریات دینی متکفل آن بودند، ارائه کند. نشریه «حوزه» در سیر نشر خود دارای تحولات بسیاری است که از جمله آنها می‌توان به تولد نشریه «پگاه حوزه» به مدیریت سیدعباس صالحی اشاره کرد که تا سال ۱۳۹۰ نیز منتشر می‌شد.

به‌صورت فصلنامه و سال‌نامه منتشر شد. اکبر هاشمی رفسنجانی، محمدجواد باهنر، نعمت‌الله صالحی نجف‌آبادی و سیدمحمدباقر مهدوی، موسسان آن بودند؛ هدف آنها ارائه اسلام در قالب‌های نو توسط متفکران اسلامی بود تا در رقابت با اندیشه‌های مارکسیستی و ملی‌گرایانه، از دیدگاه‌های اسلامی دفاع کنند. همچنین موسسان می‌خواستند این مجله را به پایگاه مطبوعاتی امام خمینی تبدیل کنند. اولین شماره آن در ۱۵۰۰ نسخه منتشر شد. به دنبال تحولات سال ۱۳۴۲ شمسی، از جمله واقعه ۱۵ خرداد و دستگیری برخی از اعضا، نشریه توقیف شد.

نشریه «معارف اسلامی» در سال ۱۳۴۵ از سوی سازمان اوقاف منتشر شد. دفتر مجله در خیابان فرانسه، واقع در سازمان اوقاف بود. شماره نخست مجله، مقالات و آثاری را از بسیاری چهره‌های مشهور در عرصه تفکر اسلامی منتشر کرد. در شماره اول «معارف اسلامی» سیدکاظم عصار، ابوالحسن رفیعی قزوینی، علامه طباطبایی، ابوالحسن شعرانی، محمدجواد مشکور، محمود نجم‌آبادی، احمد آرام و سیدحسین نصر، دارای مقاله یا اثر هستند که در نوع خود قابل توجه است.

با پیروزی انقلاب اسلامی در سال ۱۳۵۷، رشد قابل توجهی در کمیّت و کیفیت نشریات دینی به وجود آمد که بررسی آن از حوصله این نوشتار خارج است. پس از انقلاب اسلامی سیر صعودی انتشار مطبوعات دینی، به خوبی قابل مشاهده است. انتشارات بیش از ۲۵۰ عنوان نشریه در فاصله سال‌های ۱۳۵۷ تا ۱۳۶۵ که پربرونق‌ترین دوران این نشریات است، گواه این مدعاست؛ این روند اکنون نشان می‌دهد که پس از مطبوعات سیاسی و اجتماعی، جایگاه سوم نشر مطبوعات به حوزه اسلام اختصاص دارد. همچنین پس از انقلاب اسلامی، به اقتضای ضرورت‌ها و مقتضیات دینی، سیاسی و فرهنگی، در تعداد و نیز محتوای نشریات حوزوی، خاصه حوزه علمیه قم، تحولات درخور توجهی به وجود آمد؛ از جمله این که در قلمروهای تخصصی دینی و مذهبی، مثل علوم قرآنی، فقه، کلام، فلسفه و تاریخ اسلام، برای اولین بار مجلات معتبری منتشر شدند و در این زمینه از تجربیات و دانش دانشگاهیان هم استفاده شد. از زمره این مجلات باید به آینه پژوهش، بینات، پژوهش‌های قرآنی، پیام حوزه، حوزه، علوم حدیث، کلام اسلامی، معرفت و هفت آسمان اشاره کرد. بیرون از حوزه علمیه نیز در دهه ۶۰ و ۷۰، نشریاتی نظیر «حوزه»، «پاسدار اسلام»، «نور علم»، «تحقیقات اسلامی»، «معارف» بسیار خواننده شدند؛ در دهه‌های بعدی، نشریات دیگری نظیر «بشارت» و «خیمه» و ده‌ها عنوان دیگر به این فهرست افزوده شدند که در جای خود باید بررسی شوند.

می‌شد، این بود که «هدف ما هدایت افکار عمومی به وسیله نشر حقایق اسلامی است.» نشریه «خرد» سه ریال قیمت داشت و به صورت هفتگی منتشر می‌شد. شایان ذکر است هیچ کدام از مقالات، امضای نویسنده نداشتند و همه مقالات بدون ذکر نام نویسنده منتشر می‌شدند.

نشریه «ندای حق» در سال ۱۳۳۰ توسط «محمدحسن عدنانی» راه‌اندازی شد. این نشریه که در چهار برگ منتشر می‌شد، بیش از تحلیل و مقاله، به ذکر واقعه و خبر می‌پرداخت. دفتر نشریه «ندای حق» در خیابان خیام، روبه‌روی کاخ دادگستری بود. شهرت نشریه به دلیل انتشار اخبار دینی به سبک جدید چنان بالا گرفت که گزارش‌هایی از ارسال نسخه‌هایی از آن به آمریکای شمالی و مطالعه آن توسط دانشجویان ایرانی ایالات متحده و کانادا در دست است.

نشریه «پیکار مردان» از سال ۱۳۳۴ به مسئولیت «احمد رحیمی»، روزنامه‌نگار و بنیان‌گذار دبستان ملی مسعود قم در این شهر منتشر شد. در این نشریه که آقایان مکارم شیرازی، جوادی آملی، محمدحسین بهشتی و احمد آرام قلم می‌زدند، مطالب برای دانش‌آموزان و نوجوانان تهیه می‌شد. بسیاری از نویسندگان این نشریه از دبیران ادبیات و تعلیمات عمومی شهرستان‌ها بودند. دفتر نشریه «پیکار مردان» در خیابان ارم و شماره تماس آن ۶۵۷ بود. قیمت نشریه نیز پنج ریال بود.

«درس‌هایی از مکتب اسلام» نام نشریه‌ای است که در سال ۱۳۳۷ در قم بنیادگذاری شد. این ماهنامه زمانی شروع به کار کرد که اندیشه‌های الحادی و مارکسیستی شدیداً تبلیغ می‌شدند و بازاریان تهران با حمایت فضلالی جوان حوزه علمیه قم و بعدها پشتیبانی آیت‌الله بروجردی، به دفاع از مبانی اسلام پرداختند. از طرفی در این نشریه، گاه مناظره‌هایی از چهره‌های شاخص دانشگاهی نظیر علی شریعتی با مجتهدان جوان نظیر مکارم شیرازی برقرار می‌شد که در شکل دهی و رشد اندیشه‌های خواص موثر واقع شد. مجله «مکتب اسلام» از معدود نشریات حوزوی بود که می‌کوشید اندیشه‌های نو مذهبی را که در قم پدید می‌آمد و البته متأثر از جریان‌های نوگرایی اسلامی بود، به مشتاقان عرضه کند. این نشریه در زمینه‌های دینی، علمی و اجتماعی فعالیت داشته است. مهم‌ترین ویژگی مجله، آموزش و روش‌نگری و تربیت عملی جوانان اسلام‌گرای بود که در روند شکل‌گیری انقلاب تأثیرگذار بودند. «مکتب اسلام» توانست بخش زیادی از نیازهای دینی پیش از انقلاب را برآورده کند و مورد استقبال گسترده مردم قرار گیرد.

«مکتب تشیع» از نخستین نشریه‌های حوزه علمیه قم است که از ۱۳۳۸ تا ۱۳۴۳ شمسی

